

UNIVERSITÉ DE COPENHAGUE

**CAHIERS
DE
L'INSTITUT DU MOYEN-ÂGE GREC ET LATIN**

83

Centre for the Aristotelian Tradition

Saxo Institute

2014

Anonymus Fitzwilliamensis on *Categories* 7

Heine Hansen

This is the first in a series of editions of medieval philosophical texts dealing with Aristotle's category of relation. The text presented here is an excerpt from an early commentary on Aristotle's *Categories* (C6 in John Marenbon's working catalogue) found in ms Cambridge Fitzwilliam Museum McClean 165, ff. 102r–16v.¹ The manuscript dates to the twelfth century (before 1175 according to M. R. James's catalogue; soon after 1175 according to the more recent catalogues by N. Morgan and S. Panayotova and by R. M. Thomson). The commentary was presumably composed in that same century, perhaps quite early on.² In its present

---

¹ For a description of the manuscript, see M. R. James, *A Descriptive Catalogue of the McClean Collection of Manuscripts in the Fitzwilliam Museum* (Cambridge: Cambridge University Press, 1912; digital repr., 2009), 316–19; Nigel Morgan and Stella Panayotova, *A Catalogue of Western Book Illumination in the Fitzwilliam Museum and the Cambridge Colleges*, part 1, vol. 2, *The Meuse Region – Southern Netherlands* (London & Turnhout: Harvey Miller Publishers, 2009), 12–13; and Rodney M. Thomson, *Catalogue of Medieval Manuscripts of Latin Commentaries on Aristotle in British Libraries*, vol. 2, *Cambridge* (Turnhout: Brepols, 2013), 38–39. See also G. Lacombe, A. Birkenmajer, M. Dulong, and A. Franceschini, *Aristoteles Latinus: Codices; Pars prior* (Rome: La Libreria dello Stato, 1939), 359; and J. Marenbon, “The Tradition of Studying the *Categories* in the early Middle Ages (until c. 1200): a revised working catalogue of glosses, commentaries and treatises,” in *Aristotle's “Categories” in the Byzantine, Arabic and Latin Traditions*, edited by S. Ebbesen, J. Marenbon and P. Thom (Copenhagen: The Royal Danish Academy of Sciences and Letters, 2013), 139–73.

² For the date of the manuscript, see James, *Catalogue*, 316; Morgan and Panayotova, *Catalogue*, 12–13; Thomson, *Catalogue*, 38; Lacombe et al., *Codices*, 359. For the presumed date of the commentary in question, see Marenbon, “Tradition of Studying,” 158–59. In earlier versions of his working catalogue Marenbon suggests an early

state, the commentary is incomplete; it covers all of chapters 1 to 7 of Aristotle's text but breaks off mid-sentence towards the end of chapter 8 during the discussion of the category of quality (11a22).

Type of commentary

Formally, the commentary is a sort of literal commentary.¹ It contains no independent questions or digressions on philosophical issues raised by Aristotle's text. After a brief general introduction to the chapter, it simply follows the text very closely, the main concern of its line-by-line exposition being, evidently, to provide a basic analysis of the argumentative structure of the text. Thus, the comments mainly consist in teasing out of Aristotle's discussion a series of syllogistic-like arguments, which among other things involves supplying unstated premises and conclusions as well as the connections between the arguments containing them. Take, for example, Aristotle's claim at *Categories* 6b20–24 that relatives admit of a more and a less. In both Boethius' Latin translation and the composite version, the text runs as follows:

Videntur autem magis et minus relativa suscipere; simile enim magis et minus dicitur, et inaequale magis et minus dicitur, cum utrumque sit relativum (simile enim alicui simile dicitur et inaequale alicui inaequale).

---

twelfth-century date; see J. Marenbon, "Medieval Latin Commentaries and Glosses on Aristotelian Logical Texts, Before c. 1150 A.D.," in J. Marenbon, *Aristotelian Logic, Platonism and the Context of Early Medieval Philosophy in the West* (Aldershot: Ashgate, 2000), 111 [originally appeared in C. Burnett (ed.), *Glosses and Commentaries on Aristotelian Logical Texts* (London: Warburg Institute, 1993), 77–127]. A date before 1120 is suggested in J. Marenbon, "Glosses and Commentaries on the *Categories* and *De interpretatione* before Abelard," in J. Fried (ed.), *Dialektik und Rhetorik im früheren und hohen Mittelalter* (Munich: Oldenbourg, 1997), 33.

¹ A description of the commentary can also be found in Marenbon, "Glosses and Commentaries," 33.

This passage is glossed and analyzed as follows (the text in italics being parts of the citation commented on):

Videtur autem et, id est etiam, magis et minus relativa suscipere. A partibus. Simile enim, inquit, et inaequale, magis et minus dicitur. Sed, inquit per cum, est utrumque relativum. Ergo relativum suscipit magis et minus.

Et utrum simile et inaequale sint relativa. A specie relativi. Quia utrumque refertur per dativum (hoc est quod ait: *dicitur alicui*). Sed quae referuntur per dativum relativa sunt. Ergo simile et inaequale sunt relativa.¹

Here two arguments, each consisting of two premises and a conclusion, are detected in Aristotle's text and then spelled out. Furthermore, the connection between the two arguments, namely, that the second argument establishes the second premise of the first argument, is made explicit by repeating that premise in the form of an interrogative clause introduced by *utrum* (sometimes *quaestio fit* is added), before proceeding to the second argument. In the end, when this exegetical procedure has been applied to the entire chapter, what results is a sort of detailed map of the argument of *Categories* 7.

It is presumably this overriding concern of the commentary that leads John Marenbon to the verdict that it "is a literal commentary of the most extreme pedantry, clearly aimed at beginning students."² It is worth noting, nonetheless, that, as the example above indicates, the anonymous author does seem to presuppose that his readers have previously acquired at least some basic knowledge of logic. More precisely, the commentary presupposes familiarity with the theory of topics. In his analysis of the argument of Aristotle's text, the author makes constant use of the tools of

¹ Anon. Fitzwilliamensis, in *Cat.* (ms Cambridge Fitzwilliam Museum McClean 165, f. 110r, cited from the edition below).

² Marenbon, "Tradition of Studying," 150. Cf. Marenbon, "Glosses and Commentaries," 33.

topical theory, and he is quite meticulous about listing the topical warrant for almost every argument he identifies.¹ Mostly, however, he is content, as in the passage cited above, to simply list the *locus differentia* (e.g., *a partibus*), although on occasion he does provide the relevant *maxima propositio*.² So it is clearly assumed that the reader has a firm grasp of the workings of topical theory and will be able to supply the relevant maximal proposition himself. It is certainly true that the commentary is elementary from a philosophical perspective in that it is really not concerned with tackling in an independent fashion the philosophical issues raised by Aristotle's discussion, but it is nonetheless a rather elaborate exegetical exercise that tries to meticulously parse Aristotle's argument using the logical tools of the day.³

---

¹ Cf. Marenbon, "Glosses and Commentaries," 33.

² The *loci* invoked in the exposition of *Categories* 7 are the following: *a definitione*, *a genere*, *a specie (-ibus)*, *a parte (-ibus)*, *a materiali causa*, *a contrario*, *a relativo*, *a transumpto*, *a divisione*, *a repugnanti*, *a causa*, *ab effecto*, *a pari*, *ab immediato (contrario)*, *a proprio*; plus a few phrased with "inter": *inter effectum et causam*, *inter causam et effectum*, *inter maiorem partem et totum*. Often a determinant is added to the *locus differentia*, thus, for example, *a specie relativi*. A maximal proposition is expressly stated for one occurrence of the *locus a genere*: "It is necessary that what belongs to the genus universally belongs to all its species" (*quod universaliter convenit generi ... hoc omnibus eius speciebus ... convenire necesse est*), one occurrence of the *locus a definitione*: "From whatever the definition is removed, the definitum is also removed" (*unde enim aufertur definitio, et definitum*), and one occurrence of the *locus a proprio*: "From whatever the proprium is absent, the thing it is a proprium of is also absent" (*unde abest proprium, inde et illud cuius est proprium*). Finally, the maximal proposition for Boethius's *locus a contrariis*, "Contraries belong to contraries" (*contraria contrariis conveniunt*), also occurs at one point, but without explicit statement of the *locus differentia*.

³ I am thus in agreement with Yukio Iwakuma that one should be wary of inferring from the form of the commentary the complete "intellectual unsophistication" of its author; see Marenbon, "Commentaries and Glosses," 33n38.

Sources

The basis for the kind of topical theory that the commentary makes use of is clearly Boethius' *On topical differences*, and the central role played by that theory would seem to tally nicely with the presumed (early) twelfth-century date of the commentary.¹ But although much use is made of the theory it contains, no explicit mention of *On topical differences* is actually found in the comments on chapter 7. Nor are there any references to other authoritative texts. In other parts of the commentary, however, a few such references do appear. Reading through it, I noted the following:

(1) f. 103r: Nam primo tempore subiacent individua accidentibus, post in(?) universalibus Porphyrio attestante.

(2) f. 103v: Universali enim negationi tam infinita quam particulare contradicit affirmatio; sunt enim plerumque aequipollentes Boethio in *Syllogismis* et Apuleio | 104r | in suo *Perihermeneias* comprobante.

(3) f. 105r: Sed quia contrarium ex contrario manifestatur lucidius, ut(?) in *Isagogis* Porphyrius, sic in his *Categoriis* Aristoteles communitates exponendas praemittit.

(4) f. 105r: Quia vero aliquis miraretur omnes substantias praedicatas vel de individuis praedicari vel speciebus, cum Porphyrius dicat | 105v | de uno solo individua praedicari, tali removet anthypophora.

(5) f. 105v: Cum enim nomina tam primarum quam secundarum substantiarum significant qualitates, primarum tamen proprias, secundarum vero nomina Prisciano etiam testante generales quae maiores sunt propriis significant.

---

¹ For the reception of Boethius's *De topicis differentiis* in the Middle Ages, see N. J. Green-Pedersen, *The Tradition of the "Topics" in the Middle Ages* (Munich: Philosophia Verlag, 1984); H. Hansen, "Commentaries on Boethius' *De topicis differentiis*," in *Encyclopedia of Medieval Philosophy*, ed. H. Lagerlund (Dordrecht: Springer, 2011), 176–78.

(6) f. 105v: Quicquid de pluribus dicitur significat magis quale, id est universale, eodem in *Perihermeneias* testante.

(7) f. 106r: Hoc est quod indefinite ait: Substantia vero cum unum et idem sit numero, capax est contrariorum; aliquando enim, ut Boethius in *Syllogismis* et Apuleius in *Perihermeneias* ait, pro universali accipitur.

(8) f. 106v: Nam, inquit, quae in substantia sunt, id est ipsae sunt (sicut idem in *Perihermeneias* ait: “ea quae sunt in voce,” id est voces), per sui mutationem recipiunt contraria.

The eight quotes are all found in the exposition of chapters 1–5 of the *Categories* (the exposition of chapter six begins on f. 107r). Outside of that, I only found a tacit reference to John 14.13 in the comments on chapter 8:

(9) f. 113v: Sed hoc est quod ait: Qui enim retinent habitum quodam modo dispositi sunt, pro fuerunt (ut “beati qui in domino moriuntur,” pro mortui sunt).

As is clear, the references are thus to a quite limited set of texts: Porphyry’s *Isagoge* (1, 3, 4), Aristotle’s *Perihermeneias* (6, 8), Priscian’s *Institutiones grammaticae* (5), Apuleius’ *Perihermeneias* (2, 7), Boethius’ *De syllogismo categorico* (2, 7) and to the Bible or an exposition of it (9).¹ No other expositions of the *Categories* are seemingly mentioned, but here the situation is similar to the case of

---

¹ A quick perusal of the introduction to the commentary on Porphyry’s *Isagoge*, which precedes the commentary on the *Categories* in the Fitzwilliam manuscript (ff. 89r–102r) and is clearly the work of the same author, adds two additional works to the list: Cicero’s *De inventione* (§157) and Horace’s *Ars poetica* (vv. 25–26). See Anon. Fitzwilliamensis, in *Porph.* (f. 89r): “Cum res omnes quae digne expetuntur propter aliquam trium causarum quas docet Tullius in genere deliberativo sint expetendae, ...”; “quia in brevitae laborantes saepe in obscuritatis vitium cadunt Flacco in poematis libro dicente, ...” Please note that I have not systematically combed this commentary for references.

Boethius' *On topical differences*. For, as will emerge shortly, the author is clearly familiar with and draws on interpretive ideas found in the two late-ancient authorities on the *Categories* that were available in Latin from early on: the fourth-century pseudo-Augustinian paraphrase known as the *Categoriae decem* and the commentary by Manlius Boethius.

Interpretive issues

The author of the Fitzwilliam commentary does not directly address the somewhat controversial issue of the subject matter of the *Categories*.¹ He merely begins his exposition of *Categories* 1 with the following remark:

That expert investigator of things, Aristotle, when he was going to treat the ten genera, which because of their superior degree of containment he called categories, added to his discussion some prolegomena, that is to say, things to be said beforehand.²

The designation “investigator of things” (*indagator rerum*) may perhaps be significant. It is clear, at least, from the way he frames his exposition of *Categories* 2–4 that the commentator does not take the *Categories* to be a primarily linguistic treatise. Thus, *Categories* 2 is introduced in the following manner:

This having been discussed, Aristotle begins to approach the genera of things through a division of words themselves in the following way: *Of items that are said...*³

---

¹ Cf. Marenbon, “Glosses and Commentaries,” 36.

² Anon. Fitzwilliamensis, *in Cat.* (f. 102r): “Subtilis indagator rerum Aristoteles de decem generibus quae per excellentis continentiae causa praedicamenta vocavit acturus, prolegomena quaedam, id est praedicenda, in suo praemisit tractatu.”

³ Anon. Fitzwilliamensis, *in Cat.* (f. 102r): “His ita expositis, per ipsarum vocum divisionem ad rerum genera sic parat accedere: *Eorum quae dicuntur...*”

And after the exposition of *Categories* 4, the transition to the discussion of substance is made as follows:

The number of things having thus been made clear by this kind of division of words, Aristotle first proceeds to treat the thing that by nature holds the first place.¹

At bottom, the *Categories* are not about words, but about the things words signify.

The Fitzwilliam commentator begins his exposition of *Categories* 7 with a brief introduction which touches on two questions. First, why does Aristotle treat the category of relatives before the category of quality (in his list of categories in chapter 4 he listed them in the opposite order)? Second, what is the overall structure of Aristotle's discussion of relatives and the motivation behind it? Here the commentator's familiarity with interpretive ideas found in the *Categoriae decem* and the commentary by Boethius emerges quite clearly. In fact, the short introduction to the chapter on relatives in the *Categoriae decem* consists in a discussion of exactly these two questions.

As to the first question, the *Categoriae decem* thus gives the following answer:

The third of the categories is the one which in Latin is known as *ad aliquid*, in Greek as *πρός τι*. And it is not the order of the list but rather the exigencies of the discussion that have made this come third. For after quantity followed quality (cf. Arist. *Cat.* 4.1b25–27). However, since toward the end of the discussion of quantity it appeared that some items in this category can be transferred to the category of relatives (cf. Arist. *Cat.* 6.5b14–6a11), Aristotle out of necessity chose to make this category, which previously was the fourth, the third, so that having

---

¹ Anon. Fitzwilliamensis, in *Cat.* (f. 103r): “Tali itaque vocum divisione rerum etiam numero patefacto, iam ad eam quae natura principatum obtinet primo accedit ordine tractaturus.”

discussed and shown all the items belonging to each of them, this frequently arising confusion could be solved.¹

Boethius, in turn, echoing Porphyry, gives two reasons for this ordering. First, he says:

The reason that he treats relatives and for the time being omits the discussion of quality is that once quantity has been posited there must be more and less. Thus, since the relative follows immediately on quantity, the section on relatives is rightly placed after quantity.²

Secondly, Boethius adds:

There is also the reason that relatives were mentioned when he discussed quantity above and talked about large and small. Therefore, having finished with quantity, he went on to relation in order that the flow of the work be continuous and uninterrupted.³

The first of Boethius' two reasons is mentioned neither in the *Categoriae decem* nor in the Fitzwilliam commentary. But the second one is

---

¹ Ps. Augustine, *Categoriae decem* 93 (ed. Minio-Paluello): "Categoriarum tertia est quae latine ad aliquid, graece *πρός τι* censetur. Et quidem hanc tertiam non ordo, sed tractatus necessitas fecit; nam post quantum quale sequebatur. Verum quoniam in fine quanti quaedam eiusdem generis <in> ad aliquid videbantur posse transferri, hanc categoriam, quae quarta fuerat, necessario tertiam voluit ordinare ut, discussis atque monstratis omnibus quae cuique convenirent, frequens orta confusio solveretur."

² Boethius, *in Cat.* 216d–217a (ed. Migne): "Cur autem de his quae sunt ad aliquid disserat, omisso interim de qualitate tractato, haec causa est quod posita quantitate magis minusve esse necesse est. Quare cum quantitatem continuo ad aliquid consequatur, recte post quantitatem relativorum series ordinata est." Cf. Porphyry, *in Cat.* 111.7–10.

³ Boethius, *in Cat.* 217a (ed. Migne): "Illud quoque est in causa, quod superius cum de quantitate tractaret, relativorum mentio facta est, cum de magno parvoque diceretur, ut ergo continens et non esset operis interrupta distinctio, ideo quantitate finita de relatione proposuit." Cf. Porphyry, *in Cat.* 111.11–15.

essentially the reason found in the *Categoriae decem*, and it is also the one that the Fitzwilliam commentator gives:

Having thus set forth two of the categories (a fifth of the ten), Aristotle now proceeds to treat the first of the following eight categories, namely the category of relatives. Being duly mindful of the fact that in his discussion of the second member of the first pair, that is to say, quantity, he denied that large and small are quantities and confirmed that they are relatives, he rightly goes on, among the following eight categories, to show without interruption what the relative is by offering a description of this category.¹

Here it is the uninterrupted flow of the discussion (*sine intervallo suspensionis*) also mentioned by Boethius (*ut ergo continens et non esset operis interrupta distinctio*) that gets alluded to. At the beginning of the chapter on quality, however, the commentator mentions the point about large and small again, and here it is rather the confusion surrounding the categorial status of these items (*confusa hominum opinio*), mentioned in the *Categoriae decem* (*frequens orta confusio*), that is stressed:

At the expense of this, that is to say, quality, the relative has furthermore snatched the third place in order that more light be shed on quantity, because, as I mentioned, there are relatives that some people in their confused opinion have often taken to be quantities.²

---

¹ Anon. Fitzwilliamensis, *in Cat.* (f. 109v, cited from the edition below): “Binario itaque quinta denarii parte praedicamentorum exposito, iam ad primum sequentis octonarii praedicamentum, quod est ad aliquid, tractaturus accedit. In hoc autem sequente octonario ad aliquid iure proposuit, non neglegenter curans quod in secundae binarii partis tractatu, quantitatis scilicet, magnum et parvum quantitates negavit ad aliquid esse confirmans, per huius praedicamenti designationem sine intervallo suspensionis ostendere.”

² Anon. Fitzwilliamensis, *in Cat.* (f. 113r): “cui quoque, id est qualitati, ipsius scilicet quantitatis dilucidandae causa tertium rapuit locum ad aliquid, quod quaedam, ut dixi, ad aliquid confusa hominum quantitates arbitrabatur opinio.”

Regarding the traditional question of why Aristotle discusses the category of relatives before that of quality, the account the Fitzwilliam commentator gives would thus seem to contain traces from both Boethius and the *Categoriae decem*.¹

The same picture seems to emerge with respect to the second point he touches upon in his brief prelude to the exegesis of *Categories* 7. He explains the general movement of Aristotle's argument in chapter 7 as follows:

Taking up the category of relatives he fights using the clever skill of the disputant. For skilled disputants often do not attack the view of their opponents negatively, but as if affirming it they show it to be completely false through the necessity of the impossibilities that, as they bring out, follow from it. Relying on the assistance of this stratagem, Aristotle, the prince of the disputants, being loath to concede Plato's view of relatives, by conceding it, as I said, strips it of its weight through certain impossibilities. But you, dear reader, should take it as if it had been proven, so that finally in the end you can take it as having been eliminated by what is true.²

Basically, the problem is that Aristotle gives two definitions of relatives in chapter 7, one at the beginning of the chapter (6a36–37), the other towards the end (8a31–32). The second definition is tentatively proposed in order to solve the puzzle that the first one lets some substances come

---

¹ Some traces from Boethius were also noted by Marenbon, "Glosses and Commentaries," 36.

² Anon. Fitzwilliamensis, in *Cat.* (f. 109v, cited from the edition below): "Unde ad aliquid ... incipiens demonstrare ... ingeniosa disputatoris militat calliditate; solent namque callidi disputatores adversariorum sententias saepe non negative oppugnare sed quasi confirmando per impossibilitatum quas inde contingere monstrant necessitatem penitus falsas ostendere. Cuius astutiae princeps disputatorum Aristoteles confidens praesidio, Platonis de ad aliquid sententiam nolens concedere, concedendo tamen, ut dixi, per impossibilitates alleviat. Tu vero, lector, eam quasi probatam recipias, ut demum in fine eliminatam a vero recipias."

out as relatives and thus appears to be too broad.¹ According to an interpretive tradition going back, presumably, to Boethus of Sidon in the second century AD, the first of these two definitions is Plato's.² The second one is then Aristotle's own, introduced as a correction of the Platonic one.³ Versions of this idea was passed on to the Latin middle ages by both Boethius and the *Categoriae decem*. In his commentary, Boethius, again echoing Porphyry, briefly says about the first definition that:

This sort of definition is thought to be Plato's, which Aristotle then corrects a bit later on."⁴

The author of the *Categoriae decem* doesn't mention Plato, but he does elaborate a bit further on the general theme:

Aristotle doesn't begin with his own definition, but from the delimitation of those who before him tried to define relatives in the wrong way. We must, however, take this to be integral to his treatment of the topic. For the philosopher strategically both offers them some support and attempts to find a remedy for the badly framed delimitation so that afterwards he may offer his own account and do away with all the improperly defined items.⁵

In other words, the seemingly aporetic structure of Aristotle's chapter on relatives does not actually reflect any real uncertainty on his part about

---

¹ Aristotle, *Categories* 7.8a13–35.

² Simplicius, *in Cat.* 159.9–22.

³ Porphyry, *in Cat.* 111.27–29.

⁴ Boethius, *in Cat.* 217c (ed. Migne): “Huiusmodi autem definitio Platonis esse creditur, quae ab Aristotele paulo posterius emendatur.”

⁵ Ps. Augustine, *Categoriae decem* 94 (ed. Minio-Paluello): “Incipit autem non a definitionibus suis Aristoteles, sed ab eorum terminis qui ante se ad aliquid perperam definire voluerunt. Ita tamen haec debemus audire quasi tractatui necessaria. Astute enim et dat illis auxilium philosophus et medelam male positus terminis quaerit, postea suae prolatione sententiae omnia quae improprie definita sunt repulsurus.”

how to delimit the category of relatives, but is rather his implementation of a dialectical strategy aiming to show that the view of previous thinkers is false. This is clearly also the line that the Fitzwilliam commentator takes, but he adds the specification, found in Boethius, that the false view is Plato's. So again there would seem to be traces of influence, be it direct or indirect, from both the *Categoriae decem* and Boethius' commentary.

The dialectical interpretation thus propounded by the Fitzwilliam commentator seems to imply that Aristotle's positive account of relatives basically consists in two claims:

(1) Relatives are to be defined as those things for which being is the same as standing toward something in some way (Arist., *Cat.* 7.8a28–35)

(2) If one has definite knowledge of a relative, one will also have definite knowledge of its correlative (Arist. *Cat.* 7.8a35–8b21)

(2) is taken to follow from the definition in (1)¹ and to be a proprium of relatives in the strict sense of the word (something that belongs to all and only the members of a given kind).² On this basis, things such as head and hand can then be ousted from the category of relatives simply because they fail to satisfy (2). That much is, indeed, a reasonably plausible outline of what is going on in this part of Aristotle's text, but since he is mainly interested in laying bare the structure of Aristotle's argument, the Fitzwilliam commentator neglects to spell out in any detail how the claims on which it rests are to be substantiated. And that, unfortunately, would seem to be the major interpretive difficulty here.³

Be that as it may, the kind of dialectical, anti-Platonic reading of *Categories* 7 endorsed in the Fitzwilliam commentary was, in fact, quite widely accepted in the twelfth century — even Abelard depends heavily

¹ See *ad loc.* in the edition below.

² See Porphyry, *in Cat.* 94.2–3. Cf. Boethius, *in Cat.* 190a–b.

³ See, for example, John Ackrill's comments in J.L. Ackrill (trans.), *Aristotle's Categories and De Interpretatione* (Oxford: Clarendon Press, 1963), 101–3.

on it despite his obvious misgivings about attributing such an appallingly poor theory of relatives to Plato — and the interpretive framework it establishes continued to be very influential well into the thirteenth century.¹

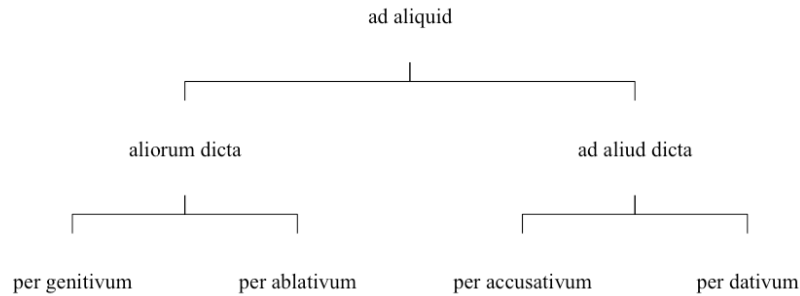
Similarly with another point of doctrine found in the Fitzwilliam commentary, namely, the idea that the category of relatives may be divided on the basis of the linguistic behavior of relative terms. The textual foundation for this idea is the initial definition of relatives in chapter 7, in Boethius's Latin translation: *ad aliquid vero talia dicuntur quaecumque hoc ipsum quod sunt aliorum dicuntur vel quomodolibet aliter ad aliud* (6a36–37). Combining Aristotle's own comments on this definition and the idea, well-known from the grammatical tradition, that the Greeks lack the ablative case and often use the genitive in its place, many medieval commentators took Aristotle to be alluding to a dichotomous division of the genus of relatives into its highest species.² On this reading, the definition gives rise to the following generic structure:

---

¹ See Abelard, *Dialectica* III (ed. de Rijk, 91–92); *Logica Ingredientibus* 2 (ed. Geyer, 217). For the early thirteenth century, see Heine Hansen, *John Pagus on Aristotle's Categories* (Leuven: Leuven University Press, 2012), 125*–28*.

² Aristotle, *Categories* 7.6a36–b11; Peter Helias, *Summa super Priscinianum* (ed. Reilly, 1022–23).

Such attempts at carving up the genus of relatives on the basis of what grammatical case their correlative complements take are frequent in the commentaries. There was some disagreement about how exactly to do it, but the model invoked by the author of the Fitzwilliam commentary, though not uncontroversial in the twelfth century, was common and quite influential. A version of it is propounded in Robert Kilwardby's *Notulae super librum Praedicamentorum* (c. 1240),¹ and Simon of Faversham purports to find it in Albert the Great's *De praedicamentis* (c. 1253) as well. Faversham, however, clearly didn't think much of the idea.² In his questions on the *Categories* (c. 1280s), he gives the following terse evaluation:

It is true that Albert gives a different ordering of this category. For he gives *towards something* as the most general genus and *to be said of*

¹ Robert Kilwardby, *Notulae super librum Praedicamentorum* X (transcr. Lewry): "Intellige ergo in hoc genere genus generalissimum esse: ad aliquid vel hoc quod dico relatio; genera intermedia et species dicamus esse: dici aliorum, dici quomodolibet aliter ad aliud; species autem specialissimae huius, dici aliorum: dici genitive, dici ablativae; huius autem, dici quomodolibet aliter: dici accusativae, dici dativae; dici autem sic genitive, sic dativae, sic ablativae etc. sunt individua."

² Perhaps he is thinking of Albert the Great, *De praedicamentis* IV.3 (ed. Santos-Noya, Steel & Donati, 85.54–86.46).

other things and to be said towards another thing as its lateral differentiae. However, since the Philosopher does not accept that definition but rejects it — namely, the definition “that toward somethings are all such things as according to what they are etc.” (Arist., *Cat.* 7.6a36–37) — the differentiae of this most general genus ought not to be given on the basis of the differentiae occurring in that definition.¹

In other words, if the initial definition of relatives in terms of their linguistic behaviour is rejected as a way of defining relatives, it should also be rejected as a basis for their division into kinds.

It is not really clear, however, that the Fitzwilliam commentator is strongly committed to the division of the category of relatives Faversham is criticizing. It is simply part of the “Platonic” picture that, on his proposed interpretation, takes up most of *Categories* 7. That picture is dialectically entertained, but finally rejected by Aristotle, and so we need not suppose that its various features such as the division in question and the four properties of relatives listed between the two definitions (admitting of contraries, admitting of more and less, being said convertibly with a correlative, and being simultaneous in nature with its correlative) will play the same role in a true account of relatives. It is, of course, the case that those features may still to some extent be relevant insofar as the second, true definition of relatives is explicitly taken to mark off a proper subset of the items marked off by the first, “Platonic” definition, but this again is a matter about which the Fitzwilliam commentator with his more narrow concerns does not have much to say.

---

¹ Simon of Faversham, *Quaestiones super Libro Praedicamentorum* (ed. Mazzarella, 133): “Verum est quod Albertus ponit aliam coordinationem; ponit enim aliquid esse genus generalissimum, et differentiae eius laterales ponit dici aliorum et dici ad aliud. Verumtamen quia Philosophus istam definitionem non tenet, sed reprobat eam, scilicet quod ad aliquid sunt quaecumque secundum hoc ipsum quod sunt etc., ideo differentiae generis generalissimi non debent dari per has differentias.”

Ratio edendi

The transcription was made from a black and white microfilm copy of the manuscript. All cases of doubt were subsequently checked *in situ* at the Fitzwilliam Museum in Cambridge. Since the manuscript is quite nicely produced, and as a result perfectly legible, few uncertain readings remain. Similarly, few emendations have had to be made, all of them relatively minor. In several cases, the scribe has corrected minor blunders himself, and only one passage has had to be put in cruces.

I have standardized the orthography of the manuscript and imposed my own punctuation and paragraphing. Furthermore, I have broken up the running exposition into seven thematic sections in order to help readers orient themselves. At the beginning of each section apart from the first (which constitutes the commentator's own introductory remarks), I have supplied a reference to the Bekker edition of Aristotle to make clear which part of the text is being commented on. Apart from the commentator's own introduction, the sections are the following:

- 6a36. First definition of relatives
- 6b15. The property of admitting of contraries
- 6b20. The property of admitting of more and less
- 6b28. The property of being said convertibly with a correlative
- 7b15. The property of being simultaneous in nature with the correlative
- 8a13. Second definition of relatives

As in Aristotle's own text, the longest section in the commentary is thus that concerning correlative convertibility (6b28).

Aristotelian lemmata have been put in *italics*. As the attentive reader will notice the italicized text does not correspond exactly to either the *translatio Boethii* (**a**) or the *editio composita* (**c**), both edited by Minio-Paluello in volume one of the *Aristoteles Latinus* series, but

contains readings unique to both.¹ I have not flagged these readings, but all italicized text should be easily traceable to one or the other of Minio-Paluello's texts or their respective apparatus.

---

¹ For readings from the *translatio Boethii* (**a**), see, for example, 7b37 where the commentator seems to read *sublatum enim sensibile simul aufert sensum* (**a**) rather than *nam sensatum interemptum simul perimit sensum* (**c**); at 8a13 the reading is *dubitationem* (**a**) rather than *questionem* (**c**); and at 8b13 *quare manifestum est quoniam* (**a**) rather than *quapropter palam est quia* (**c**). For readings from the *editio composita* (**c**), see, for example, 6a39 *duplum* (**c**) rather than *duplex* (**a**); 6b16–17 *disciplina ignorantiae* (**c**) rather than *scientia inscientiae* (**a**); 6b34–35 *disciplinatum disciplina* (**c**) rather than *scibile scientia* (**a**).

Sigla

<i>C</i>	Cambridge Fitzwilliam Museum McClean 165
<i>a</i>	Aristoteles, <i>Categoriae</i> (translatio Boethii), ed. L. Minio-Paluello
<i>b</i>	Aristoteles, <i>Categoriae</i> (editio composita), ed. L. Minio-Paluello

[album]	<i>album</i> delendum censeo
<album>	<i>album</i> addendum censeo
†album†	<i>album</i> corruptum censeo

<i>add.</i>	addidit
<i>corr.</i>	correxit
<i>exp.</i>	expunxit
<i>in ras.</i>	in rasura
<i>iter.</i>	iteravit
<i>s.l.</i>	supra lineam
<i>ut v.</i>	ut videtur

Anonymus Fitzwilliamensis
in *Categorias* Aristotelis, cap. de ad aliquid

| 109v | Binario itaque quinta denarii parte praedicamentorum exposito,
 5 iam ad primum sequentis octonarii praedicamentum, quod est ad aliquid,
 tractaturus accedit. In hoc autem sequente octonario ad aliquid iure
 proposuit, non neglegenter curans quod in secundae binarii partis
 tractatu, quantitatis scilicet, magnum et parvum quantitates negavit ad
 aliquid esse confirmans, per huius praedicamenti designationem sine
 10 intervallo suspensionis ostendere. Unde ad aliquid secundo et tertio et
 primo loco incipiens demonstrare—secundo quidem¹ quia post unum
 numerum, qui est, ut dixi, binarius; tertio vero quia post duo, substantiam
 scilicet et quantitatem; primo quoque ordine retrogrado quia in sequentis
 binarium octonarii prioritate constituit—ingeniosa disputatoris militat
 15 calliditate; solent namque callidi disputatores adversariorum sententias
 saepe non negative oppugnare sed quasi confirmando per
 impossibilitatum quas inde contingere monstrant² necessitatem penitus
 falsas ostendere. Cuius astutiae princeps disputatorum³ Aristoteles
 confidens praesidio, Platonis de ad aliquid sententiam nolens concedere,
 20 concedendo tamen, ut dixi, per impossibilitates alleviat. Tu vero, lector,
 eam quasi probatam recipias, ut demum in fine eliminatam a vero
 recipias.

6a36. Quae sic habet initium: *Ad aliquid vero talia dicuntur quaecumque*
 25 *hoc ipsum quod sunt aliorum dicuntur vel quomodolibet aliter ad aliud.*
 Hic parum, quaeso, animum graecitati · C ·⁴ advertas. Genitivus quidem⁵

---

¹ quidem] quid C

² monstrant] monstrat C

³ disputatorum] diputatorum C

⁴ · C ·] sic C, fortasse compendium nominis proprii in vocativo casu?

⁵ quidem] quod C

qui est “aliorum” a Graeco translatus significat apud nos genitivum et ablativum. Graeci enim carentes ablativo eius loco et nostri genitivi solo utuntur genitivo. Sic autem aliorum relata intelliges et quae per genitivum et quae per ablativum apud nos referuntur; ad aliud¹ vero
 5 dicta, quia dativum propinquam accusativo cum praepositione habet significationem, per accusativum et per dativum relata intelliges.

Quorum omnium sic exponit exempla: *ut maius*, inquit, *dicitur alterius et duplum*, hoc est maius et duplum dicuntur aliorum. Sed quia divide dixit de maiori primum, post vero de duplo, per singularem qui est
 10 “alterius” proposuit genitivum. Maius vero et duplum sunt ad aliquid. *Ad aliquid ergo sunt*, inquit longe post,² *quaecumque hoc ipsum quod sunt aliorum dicuntur*.

Et utrum maius et duplum dicantur aliorum. A speciebus, quae sunt, ut dixi, per ablativum referri et per genitivum. Si maius refertur per
 15 ablativum et duplum per genitivum, tunc referuntur aliorum. Sed hoc est, ut ait: *maius dicitur aliquo* et *duplum alicuius*, ubi “aliquo” ablativus, “alicuius” vero noster tantum genitivus intelligi debet. Ergo maius et duplum dicuntur aliorum. *Similiter autem et alia quaecumque sunt huiusmodi*.

At vero sunt etiam haec ad aliquid, scilicet *habitus, affectus*, et cetera. A specie ad aliquid. *Sunt enim aliorum dicta hoc ipsum quod sunt*, ut ait. Sed quae dicuntur aliorum hoc ipsum quod sunt ad aliquid sunt; ad aliquid enim duas habet species, quae sunt etiam genera: aliorum dicta et ad aliud. Ergo habitus, affectus, et cetera sunt ad aliquid.

25 Et utrum ipsa dicantur aliorum. Ab una specie, quae est per genitivum dici. Si dicuntur per genitivum, tunc aliorum. Sed hoc est; *habitus enim*, inquit, *alicuius dicitur, et similiter* cetera. Ergo ipsa dicuntur aliorum.

30 His ita probatis, nunc demum sequitur principalis quam dixi conclusio: *Ad aliquid ergo sunt* et cetera, *vel* etiam ad aliquid sunt quae

---

¹ aliud] aliquid C

² Arist. *Cat.* 7.6b6

quomodolibet aliter ad aliud referuntur. A partibus. Si magnum et simile et quaelibet alia sunt ad aliquid, tunc quae ad aliud referuntur sunt ad aliquid. Sed magnum et simile referuntur ad aliud et sunt ad aliquid (quod de solo magno sic posuit: *magnum enim*, pro autem, *ad aliquid* 5 *dicitur*). Ergo ad aliquid sunt quae referuntur ad aliud.

Et utrum magnum et simile referantur ad aliud. A speciebus ad aliud, quae sunt per accusativum et dativum referri, et a parte magni ubi dicit “montem magnum.”¹ Si mons magnus refertur per accusativum et simile per dativum, tunc magnum et simile referuntur ad aliud. Sed hoc 10 est, ut ait: *mons magnus* refertur *ad alium*, hoc est per accusativum, *et simile* | 110r | *dicitur alicui*, hoc est refertur per dativum. Ergo magnum et simile referuntur ad aliud.

His ita interpositis argumentis, ad propositionem illam qua dixit superius quod positio est ad aliquid revertitur, assumendo sic: *Est autem* 15 *accubitus et statio et sessio quaedam positiones*, sed, inquit, ut dictum est, *positio est ad aliquid*. Ubi luciditatis causa propositionem quam fecerat eandem post assumptionem subinserit. Ergo accubitus et statio et sessio sunt ad aliquid. Quae quidem conclusio vim manifeste ducit a genere. Maxima propositio: Quod universaliter convenit generi, ut 20 positioni esse ad aliquid, hoc omnibus eius speciebus, ut accubitus et ceteris, convenire necesse est.

Iacere autem, inquit, et *stare* et *sedere non sunt positiones*, sed *denominative ab his positionibus nominantur*. Quod quidem intulit remote, ne quis haec quoque positiones putans ad aliquid computaret, 25 cum sub situ subsistant.

6b15. *Inest autem*, inquit, *et*, id est etiam praeter ea quae dicta sunt, scilicet dici aliorum et ad aliud, *contrarietas in relatione*, ubi qualitatem et relationem pro quali et² relativo posuit. A partibus. *Ut*, inquit, *virtus*

---

¹ Arist. *Cat.* 7.6b3

² et] id est C

vicio contrarium est et disciplina ignorantiae. Sed, inquit per *cum*, *utrumque*¹ est ad aliquid vel relativum. Ergo relativum habet contrarium.

Non autem omnibus, inquit, *inest* contrarium. A partibus iterum. *Duplici enim*, inquit, *nihil est contrarium nec triplici nec ulli talium.* Sed
5 haec sunt relativa. Igitur non omnibus relativis inest contrarium.

6b20. *Videtur autem et*, id est etiam, *magis et minus relativa suscipere.* A partibus. *Simile enim*, inquit, *et inaequale, magis et minus dicitur.* Sed, inquit per *cum*, est *utrumque relativum.* Ergo relativum suscipit magis et
10 minus.

Et utrum simile et inaequale sint relativa. A specie relativi. Quia utrumque refertur per dativum, hoc est quod ait: *dicitur alicui.* Sed quae referuntur per dativum relativa sunt. Ergo simile et inaequale sunt relativa.

*Non autem omnia relativa suscipiunt*² *magis et minus.* A partibus. *Duplex enim*, inquit, *non dicitur magis et minus, nec aliquid talium.* Sed hoc est relativum. Ergo non omnia relativa suscipiunt magis et minus.

6b28. *Omnia autem relativa dicuntur ad convertentia*, subaudi: relativa.
20 Hoc est omnia relativa sic dicuntur ad alia relativa ut ipsa item ad ea conversim, id est reciproce, dicantur. Quod demum est dicere: Omnia relativa convertuntur. A partibus. Quia servus et dominus et cetera convertuntur. Sed haec sunt relativa. Ergo omnia relativa convertuntur.

Et utrum servus et dominus convertantur. A partibus convertendi³,
25 quae sunt hoc ad illud et illud ad hoc dici. Quia, inquit, *dominus dicitur servi et servus domini*, et similiter in ceteris. Sed quae sic dicuntur convertuntur. Ergo servus et dominus et cetera convertuntur.

Sed casu aliquotiens differt, vel impersonaliter est dictum pro “differentia fit,” vel si personaliter velis, subaudi: conversio. A partibus

---

¹ inquit per cum utrumque] utrumque inquit per cum C

² suscipiunt] sunt C

³ convertendi] converti C

relativorum et casus. Si disciplina et disciplinatum et similia differunt convertendo per genitivum et ablativum, tunc conversio relativorum differt casu. Sed hoc est, quod ait: *ut disciplina dicitur disciplinati et disciplinatum disciplina*. Ergo conversio relativorum [vel relativa
5 convertendo] differt¹ casu.

Diximus quidem superius quod omnia relativa convertuntur, *at vero* aliquando *non videbitur converti*. A parte aliquando. Inquit: *nisi*, hoc est si non, *convenienter assignetur*, subaudi: non convertentur. Sed hoc contingit aliquando, ut non convenienter assignetur. Ergo aliquando
10 non convertitur vel converti non videbitur.²

Et utrum si non convenienter assignetur, non convertatur. A causa non convenienter assignandi, quae est malus vel peccans assignator³. *Si enim*, inquit, *peccet*, id est peccans fuerit assignator, *non convertitur*. Sed si peccans fuerit assignator, non convenienter assignabitur. Ergo si non
15 convenienter assignetur, non convertitur.

Et utrum cum peccat non convertatur. A parte cum peccat. Quia, inquit, *si* assignat alam⁴ *avis*, *non convertitur*. Sed si assignat alam avis, peccat assignator. Ergo si peccat, non convertitur.

Et utrum si assignetur ala avis, convertatur. Non. A parte
20 conversionis. Si converteretur, tunc et ala esset avis et avis alae. Sed, inquit, non est *ut sit avis alae*. Ergo si ala assignetur avis, non convertitur. Unde abest pars dualis totius, ut est conversio, ibi totum non est.

Et utrum non posse dici convertendo | 110v | avis alae. A causa per
25 ablationem, quae est conveniens assignatio. Ubi non praecessit conveniens assignatio, ibi non est conversio (est enim praecedens causa conveniens assignatio conversionis). Sed, inquit, non fuit *prius convenienter assignatum ala avis*. Ergo non convertitur avis alae.

---

¹ differt] differunt C

² videbitur] *syllabam* bi *add. s.l.* C

³ assignator] assignatur C

⁴ alam *iter. sed exp.* C

Et utrum ala convenienter sit assignata avis. A definitione convenientis assignationis relativorum. Est enim convenienter assignare relativum ad suum relativum in hoc assignare quod illud est ad quod assignatur. Sed, inquit, non *in eo quod avis in¹ eo ala eius dicitur*, hoc est
 5 assignatur. Ergo ala non est convenienter assignata avis, subaudi: ut relativum ad suum relativum (cui adversando apponit hoc: *sed in eo quod alata est*).

Post vero argumentum quia non assignatur in eo quod avis est. A repugnanti. Si enim assignaretur in eo quod est avis, tunc nulli alii
 10 conveniret nisi avi. Sed, inquit, *multorum aliorum alae sunt quae non sunt aves*. Ergo non assignatur in hoc quod est avis. Ubi contraria sunt assignare in hoc quod avis et in hoc quod est aliud; † sub in hoc quod est aliud e alii convenire repugnans ad assignari in hoc quod est avis †

Cum autem superius dixerit haec non posse converti propter non
 15 convenientem assignationem, illative concludit contrarium sic: *quare*, id est quia si non convenienter assignetur non convertitur, tunc *si convenienter assignetur convertitur*. Contraria enim contrariis convenire certa regula est. Quod ostendit a partibus conversionis et convenientis assignationis sic: *ut ala alati ala et alatum ala alatum*.

Aliquotiens autem forte et nomina fingere necesse erit. A parte aliquotiens. Quia, inquit, *si non fuerit nomen positum ad quod convenienter assignetur*, subaudi: fingere oportet nomen. Sed hoc aliquotiens est, scilicet quod non est positum conveniens nomen. Ergo aliquotiens oportet fingere nomen.
 20

Et utrum si non est positum conveniens nomen, oporteat fingere. Quia non convertitur si fiat assignatio ad non conveniens nomen. Sed conversio in omnibus est necessaria relativis. Ergo oportet fingere nomen conveniens si non sit positum.
 25

Et utrum si fiat assignatio ad non conveniens nomen, non
 30 convertatur. A parte assignationis factae ad non conveniens nomen. Quia, inquit, *si remus assignetur ad navem, non erit conveniens assignatio*, hoc

---

¹ in] *add s.l. C*

est assignabitur ad non conveniens nomen. Sed si remus assignetur ad navem, non convertitur. (Quam assumptionem, quia ex ipsa propositione ubi dixit non convenienter assignari remum ad navem constabat non posse converti — est enim conveniens assignatio causa quae sola faciat
 5 converti relativa — non assumendo sed concludendo securus apposuit sic: *quare*, id est quia non convenienter assignatur, *non convertitur*, subaudi: si remus assignetur ad navem. Ex qua conclusione, ut diximus, ablata ‘quare’ concludendi particula et apposita ‘sed’, lege syllogistica assumptionem suae subiungamus propositioni sic: Sed, per¹ *quare*, *non*
 10 *convertitur*, subaudi: si remus assignetur ad navem, ut iam etiam superius assumpsimus). Ergo si fiat assignatio ad non conveniens nomen, non convertetur.

Et utrum si remus assignetur ad navem, sit conveniens assignatio. Non. A definitione quam dixi superius convenientis assignationis, per
 15 ablationem; unde enim aufertur definitio, et definitum. Quia conveniens assignatio relativi ad alterum est ut sit in eo quod illud <est> ad quod assignatum est. Sed *remus*, inquit, non assignatur ad navem *in hoc quod navis est*. Ergo non est conveniens assignatio remi ad navem.

Et utrum remus assignetur in hoc quod est navis. A repugnanti. Si
 20 in hoc quod est navis assignaretur remus, tunc omni navi conveniret remus. Sed, inquit, *naves sunt* quae remos non habent. Ergo remus non assignatur in hoc quod est navis.

Nunc demum sequitur illa quam dixi assumptio conclusive ex sua ipsa propositione apposita sic: *Quare non convertitur*, subaudi: si remus
 25 assignetur ad navem. Licet autem hoc ex superiori propositione qua dixi non convenienter assignatum fuisse constaret, at tamen idem a parte | 111r | probat conversionis. Si converteretur, tunc et remus navis et navis remi diceretur. Sed, inquit, *navis non dicitur remi navis*. Ergo non convertitur.

---

¹ per] pro C

Ostenso¹ itaque quod remus assignatus ad navem non convertitur, docet qua assignatione converti queat sic: *Sed forte convenientior assignatio erit si sic assignetur remus remiti remus vel alio modo*, subaudi: convenienti. Ne quis vero miretur cur sic arbitrialem nominis
 5 concedat positionem, tali docet anthypophora: vel sicut dixi vel aliud finge nomen; *nondum enim nomen est positum*.

Et utrum si remus assignetur remiti sit conveniens assignatio. Ab effecto, id est conversione, quae ex sola convenienti assignatione efficitur. *Convertitur autem*, inquit, pro enim, subaudi: tantum, *si*
 10 *convenienter assignetur*; quod est dicere: si non convenienter assignatur, non convertitur. Sed convertitur. Ergo convenienter assignatur remus remiti.

Et utrum convertatur. A partibus conversionis. Si cum remus dictus est remiti remus dicitur remitum remo remitum, tunc convertitur. Sed hoc
 15 est, ut ait sic: *remitum enim remo remitum est*. Ergo remus convertitur.

Similiter etiam in aliis. A parte similiter, quod est convenienter assignari, et aliorum, quod est caput. *Ut caput*, inquit, *convenientius assignabitur capitati² quam animalis* (ubi vis comparationis³ non est consideranda, ut sit hoc dicere: caput assignatur convenienter capitati⁴ et
 20 non convenienter animalis). Sed sic remus remiti non navis. Ergo similiter est in aliis, subaudi: ut in remo, remito et navi.

Et utrum caput assignetur convenienter animalis. Non. A definitione, per ablationem. Si convenienter assignaretur caput animalis, tunc in hoc quod est animal. Sed, inquit, non assignatur *caput animalis in*
 25 *hoc quod est animal*. Ergo non assignatur convenienter.

Et utrum in hoc quod est animal assignetur caput. Non. A repugnanti. Si enim assignaretur in hoc quod est animal, tunc omni animali conveniret et soli. Inter effectum, quod est assignari in hoc quod

---

¹ ostenso] ostensa C

² capitati] *syllabam* ti *add. s.l.* C

³ comparationis] *comparationem vel comparationum* C

⁴ capitati] *capiti* C

est animal, et causam, quae est omni et soli animali convenire. Sed, inquit, *multa animalia*, id est non omnia, habent *capita*. Ergo non assignatur caput in hoc quod est animal. Nemo¹ miretur quod consequentiam inter effectum et causam dixerim, argumentum vero a
 5 repugnanti. Quotiens enim de effecto quaestione facta causa destruitur, a repugnanti recte potest argumentum vocari. Repugnat enim effectum subsistere et causam nec praecessisse nec comitari.

Probato itaque quod nomen oporteat fingere, illius fingendi regulam sic ostendit: *Sic autem*, inquit, *fortasse facilius sumetur nomen*
 10 *in illis relativis quibus non est positum si ab his quae prima sunt*, id est a primitivis, denominentur², *ut in his quae sunt dicta, ab ala alatum, a remo remitum*. Manifestato itaque quod non convenienter assignata non convertuntur, ex hoc illative concludit sic: *Omnia ergo ad aliquid si convenienter assignentur*, convertuntur. Sed quia longe a suo intulit loco,
 15 eundem sibi subinfert locum: *nam si ad quodlibet aliud assignentur*, id est non convenienter, *non convertentur*. Contraria contrariis conveniunt³.

Dico autem quoniam neque in his quae manifeste converti dicuntur, id est non modo in his de quibus dubitatur, verum etiam in his de quibus constat, non erit conversio *si assignentur ad aliquid* accidens.
 20 A parte relativorum manifeste convertentium. *Ut servus*, inquit, *si non assignetur domini sed hominis vel bipedis vel alicuius talium, non convertitur*. Sed hoc est relativum indubitanter convertens. Ergo relativa indubitanter convertentia non convertuntur si ad accidens assignentur. Ubi accidens non quod accidit, sed quod extraneum vel diversum est;
 25 secundum quod intelligi debet ut homo et bipes accidentia dicuntur domini, non quod haec accident domino (nam dominum esse potius accidit homini), sed quia hominem esse extraneum et diversum est a domino; illa enim substantialis est essentia, haec vero, id est dominum esse, minime. Vel sicut primum computando hominem dominum esse vel

---

¹ nemo] ne vero C

² denominentur] ex denominetur corr. C

³ conveniunt] convenire C

huic simile accidens et secundum vocamus, sic etiam primum computando dominum esse hominem quasi accidens et secundum numeramus; computandi enim quilibet primum et postremum iudicium est arbitrale.) | 111v |

5 Et utrum servus si assignetur hominis, convertatur. A causa, per ablationem, quae est conveniens assignatio. Si non est conveniens assignatio, non convertetur. Sed, inquit, *non est conveniens assignatio*, subaudi: si servus assignetur hominis. Ergo si servus assignetur hominis, non convertetur.

10 *Amplius* autem, subaudi: de relativorum conversione tractabimus, *si convenienter assignetur ad id quod debet, omnibus aliis circumscriptis*, id est ablatis, quae *accidentia sunt, semper ad ipsum dicitur*.

Et utrum si relativum ad id ad quod debet assignetur, convertatur vel semper ad ipsum dicatur. A parte. *Ut*, inquit, *si servus assignetur ad dominum, circumscriptis* homine et bipede ceterisque accidentibus, *semper ad ipsum dicitur*.

Et utrum servus semper dicatur ad dominum. A causa. *Servus enim*, inquit, *semper domini servus est*; quod, id est semper esse, causa est cur semper dici queat.

20 *Si autem non convenienter assignetur ad id ad quod debet*, ita etiam ut circumscribantur, id est auferantur, cetera praeter hoc solum ad quod assignatur, non convertatur. A partibus. *Assignetur enim*, inquit, *servus hominis et ala avis et ab homine circumscribatur* dominus et cetera (et ab avi¹ alatum), *non iam servus ad hominem dicitur*.

25 Et utrum servus ad hominem dicatur circumscripto domino. A causa, per ablationem. *Cum enim dominus non est*, id est cum circumscribitur dominus, *non est servus*. Sed quod non est non potest vere dici; esse enim causa est cur vere dicatur. Ergo non dicitur servus ad hominem circumscripto domino.

---

¹ avi] ala C

Similiter autem et de avi. A parte similiter. Circumscribatur alatum esse, non erit ad aliquid. A relativo¹. Cum enim, inquit, non sit alatum, non erit ala alicuius; relativa enim sine se esse non possunt.

His ita dictis, oportere fieri convenientem assignationem infert ab
5 effecto sic: *Quare, id est propter quam rem, id est conversionem, oportet assignare convenienter ad id ad quod dicitur; et si sit nomen positum facilis erit assignatio, si autem non sit, fortasse necesse erit fingere nomen.*

Quae omnia sequitur huiusmodi finalis assertio: *Si autem sic*
10 *reddantur relativa, id est convenienter, manifestum est quod omnia conversim dicentur.* Inter causam, quae est convenienter assignari, et effectum consequitur, id est conversionem.

7b15. *Videntur autem ad aliquid simul esse natura, et in pluribus quidem*
15 *verum est. A partibus ad aliquid. Simul enim² est duplum et dimidium, et servus et dominus. Ergo ad aliquid simul sunt natura.*

Et utrum haec quae dicta sunt sint simul natura. A definitione simul natura. Simul enim natura sunt quae se invicem ponunt. *Simul autem haec sese auferunt invicem.* Ergo haec sunt simul natura.

20 Et utrum haec auferant sese invicem. A partibus invicem, quae sunt hoc illud auferre et illud hoc. *Si enim, inquit, non sit duplum, non est dimidium, et si non est dimidium, non est duplum, hoc est duplum aufert dimidium et dimidium duplum. Sed hoc est invicem. Ergo haec auferunt se invicem. Similiter autem et in aliis quaecumque talia sunt.*

25 *Non autem in omnibus relativis videtur esse verum simul esse natura. A partibus. Scibile enim et scientia non videntur simul esse natura. Sed haec videntur esse ad aliquid. Ergo non omnia videntur simul esse natura.*

30 Et utrum scibile et scientia sint simul natura. A repugnanti. Si scibile est prius scientia, tunc non sunt simul natura. Sed hoc est, ut ait.

---

¹ relativo] raelativo C

² enim] verum add. sed exp. C

Ergo scibile et scientia non sunt simul natura. Repugnat enim simul esse et alterum esse prius altero.

Et utrum scibile sit prius scientia. A relativo. Si scientia est posterior, tunc scibile est prius (sunt enim relativa prius et posterius). Sed
5 scientia est posterius scibili. Ergo scibile est prius ea.

Et utrum sit posterius scientia scibili. Ab effecto, quod est¹ posterius sumi in eo; esse enim posterius causa est cur possit in eo accipi. Quicquid in aliquo accipitur, id est posterius sumitur, posterius est. Sed, inquit, *in pluribus subsistentibus*² *rebus accipimus scientias*. Ergo
10 scientia est posterius scibili.

Quod item alio argumento ab immediato probatur. Aut est posterius scibili aut simul cum scibili, cum constet quod non sit prius. Sed, inquit, *in nullis reperiet quis simul cum scibili scientiam esse*. Ergo scientia posterius est scibili.

Amplius, subaudi: probabo quod scibile est prius scientia. A definitione. Naturaliter prius est quod ablatum aufert et non aufertur ab alio. Sed, inquit, *scibile sublatum aufert scientiam, et scientia non aufert scibile*. Ergo scibile est prius scientia.
15

Et utrum scibile ablatum auferat scientiam fit quaestio, et probatur
20 ab immediato contrario. Aut scibili ablato aufertur scientia aut remanet. | 112r | Sed scibili ablato non remanet scientia, et hoc est quod aequipollenter ait: *nam si scibile non sit*, id est scibili sublato, *non est scientia*, id est non remanet. Ergo scibili sublato aufertur scientia.

Et utrum ablata scientia auferatur scibile. Non. A contrario. Si
25 scientia ablata remanet scibile, tunc scientia ablata non aufertur scibile. Contraria enim, id est auferri et remanere, simul esse non possunt. Sed, inquit, *si non est scientia*, id est ablata scientia, *nihil prohibet esse scibile*, id est remanet. Ergo scientia ablata non aufertur scibile.

---

¹ est *add. s.l. C*

² subsistentibus *ac* : civilibus *ut v. C*

Et utrum sine scientia sit scibile. A parte scibilis. Si¹ quadratura circuli est scibilis et nondum est eius scientia, tunc scibile est sine scientia. Sed, inquit, *circuli quadratura scibilis est, scientia vero eius nondum est*. Ergo scibile manet sine scientia.

5 *Amplius*, subaudi: probabo quod ablata scientia est scibile. A materiali causa (est enim animal materia in qua consistit scientia). *Animali*² *quidem sublato non est scientia*, id est aufertur quoque scientia. Sed animali sublato *contingit esse* plura scibilia, hoc est: manet scibile. Ergo sublata scientia manet scibile.

10 *Similiter autem his*, id est scibili et scientiae, *se habent ea quae in sensu sunt*, id est sensus et sensibile. A parte similiter. Si sensibile est prius sensu, tunc similiter se habent scibili et scientiae. Sed, inquit, *sensibile est prius sensu*. Ergo similiter se habent.

Et utrum sensibile sit prius sensu, subaudi: natura. A definitione.
15 Naturaliter enim prius est quod ablatum aufert et non aufertur ab eo. Sed, inquit, *sensibile sublatum simul aufert sensum, sensus vero non aufert sensibile*. Ergo sensibile est prius sensu.

Et utrum sensibile auferat sensum. A materiali causa (est enim corpus materia ubi sunt sensus). *Sensibili*, inquit, *sublato aufertur corpus*. Sed, inquit, *cum corpus non sit*, id est ablato corpore, *sublatus est sensus*. *Quare*, inquit, *sensibile aufert simul sensum*.

Et utrum sublato sensibili auferatur corpus. A genere. *Sensibilium enim*, inquit, *est corpus*, id est corpus est species sensibilis, ut animalium est homo, id est homo est species animalis. Sensibile enim aliud est
25 corpus, aliud non, ut passio quae sentitur, et sic corpus est species sensibilis. Sed omnis species aufertur ablato suo genere. Ergo sublato sensibili aufertur corpus.

Et utrum corpus auferat sensum. A speciebus sensus. Omnis sensus aut est existens circa corpus aut in corpore, et hae sunt species sensus.
30 Quod in principio dixit: *Sensus enim circa corpus et in corpore est*. Sed

---

¹ si] sed ut v. C

² animali] syllabam ni add. s.l. C

corpus sublatum aufert sensus circa corpus et sensus in corpore. Ergo corpus aufert sensum.

Sensus vero sensibile non simul aufert. A materiali causa. Animal enim est causa quae facit sensum et etiam in qua fit sensus. Sublato,
5 *inquit, animali sublatus est sensus. Sed sublato animali permanet, id est non aufertur, sensibile. Ergo sensus ablati non aufert sensibile.*

Et utrum sublato animali possit manere sensibile. A speciebus sensibilis. *Ut, inquit, corpus calidum et dulce et amarum et [si] similia*
10 *possunt esse si non sit animal. Sed haec sunt sensibilia. Ergo sensibile potest esse animali sublato.*

Amplius, subaudi: probabo quod sensibile est prius sensu. Sensus, inquit, fit simul cum sensato. Sensibile vero, inquit, ante est, id est prius, quam sensatum. Ergo sensibile est prius quam sensus. Hic locus vel est a pari (quia quae sunt simul sunt paria) vel a materiali causa (quia¹ in
15 *sensato consistit sensus) vel a relativo (quia sensus et sensatum sunt relativa).*

Et utrum sensus et sensatum sint simul. A transsumpto, id est animali. *Simul enim, inquit, fit animal et sensus. Sed animal idem est quod sensatum. Ergo sensatum et sensus sunt simul.*

20 Et utrum sensibile sit prius quam sensatum. A partibus et a transsumpto quod est animal. *Ignis et aqua et cetera sunt priora quam animal. Sed haec sunt sensibilia. Ergo sensibile est prius quam sensatum.*

Nunc demum de sensu et sensibili prima sequitur conclusio. *Quare, inquit, id est ergo, sensibile est prius quam sensus. Quae conclusio a*
25 *gemino descendit loco; primo quidem ex hoc quod dixit quia sensibile aufert sensum et non auferetur a sensu, quod est definitio natura prioris, et ex hoc etiam quod dixit sensum et sensatum simul esse, quo, id est sensato, sensibile prius est. Unde constat quod etiam sensu sit prius.*

---

¹ quia] quod C

8a13. *Habet autem dubitationem*, subaudi: aliquis, *an ulla*¹ *substantia dicatur ad aliquid an hoc contingat secundum quasdam secundas*. Quod autem dixit ‘secundum quasdam secundas’ ne quis quaerat cur dixerit, apponit quod in primis nulla est | 112v | dubitatio sic: *Nam in primis quidem substantiis verum est*, subaudi: quod non dicuntur ad aliquid.

Quod sic probat a divisione: *nam neque totae neque partes ad aliquid dicuntur*. Quod probat a partibus sic: *nam aliquis homo non dicitur alicuius aliquis homo nec aliquis bos alicuius aliquis bos. Similiter autem et partes*, subaudi: non dicuntur ad aliquid. Hoc verum probat a partibus partium sic: *Quaedam enim*² *manus non dicitur alicuius quaedam manus nec quoddam caput dicitur alicuius quoddam, sed caput* (quod³ idcirco apponit quia individuae res si dicantur ad aliquid, hoc quidem non ex se sed per secundarum praedicationem contingit, ut ipse de aliquo, id est individuo, capite ait; non enim possumus dicere ut aliquod caput sit alicuius aliquod caput, id est secundum individuitatem ad aliquid referatur sed per secunditatis relationem ut illud caput esse dicamus, quod vocabulum non est primae sed secundae substantiae).

Similiter autem, inquit, *et in secundis substantiis, atque hoc quidem*⁴ *in pluribus*. Quod sic probat a partibus: *ut homo non dicitur alicuius homo*, et cetera. *In aliquibus vero secundis substantiis habet aliquam dubitationem*, subaudi: aliquis. Ad quod haec affert exempla: *ut caput alicuius caput dicitur et manus alicuius manus et singula huiusmodi*. Unde, id est quia, haec alicuius dicuntur (per enthymema hoc infert). *Quare*, inquit, *haec*, scilicet quae dicta sunt, *ad aliquid esse videbuntur*. Alicuius enim relatum superius speciem ad aliquid esse diximus.

Igitur, id est propter haec quae dicta sunt, *si sufficienter est assignata definitio eorum quae sunt ad aliquid, aut nimis difficile aut*⁵

¹ an ulla] et nulla C

² enim *add. s.l. C*

³ quod] quo C

⁴ quidem] idem C

⁵ nimis difficile aut] difficile aut nimis C

impossibile est solvere quod nulla substantia est ad aliquid. Si autem non sufficit haec definitio sed ita fiat: ad aliquid sunt quibus hoc ipsum est esse ad aliquid quodam modo se habere, fortasse aliquid contra ista, subaudi: quae de substantiis obiciuntur, dicitur.

5 Priorem itaque definitionem¹ in quo valida, in quo vero sit infirma sic ostendit: *Prior vero, inquit, definitio in hoc quidem valet quod omnibus convenit relativis; hoc est quod ait: sequitur omnia relativa. Non² tamen convenit solis relativis, ut definitio omnis facit. Omnis enim definitio quae bona est et omnibus quorum est³ definitio convenit, ut*
10 *etiam ista omnibus relativis, et solis, quod ista non facit. Quod ipse sic ait: non tamen hoc eis est esse quae⁴ sunt ad aliquid quod ea ipsa quae sunt aliorum dicuntur.*

Improbata itaque priori definitione, secundam sic quidem comprobatur: *Ex his ergo, pro autem, scilicet quae in secunda dicta sunt*
15 *definitione, manifestum est quod si quis aliquid eorum quae sunt ad aliquid definite sciet, et illud ad quod dicitur definite sciet.*

Quod probatur a definitione iam dicta sic: *quoniam, inquit, eorum est quae sunt ad aliquid, subaudi: ad aliud se habere. Sed quorum est esse ad aliud se habere si quis eorum aliquid sciat, et illud ad quod dicitur sciet.*
20 *Ergo si quis eorum aliquid quae sunt ad aliquid definite sciet, et illud ad quod dicitur definite sciturus est.*

Manifestum est etiam ex hoc, scilicet quod supponam, id est a contrario, si quia ignorat aliquis ad quod aliquod relativum se habeat idcirco ignorat si ad aliquid se habeat, tunc si quis novit si ad aliquid se habeat noverit ad quod se habeat. Sed, inquit, si omnino nescit ad quod se habeat, nec si ad aliquid se habeat sciet⁵. Ergo si quis novit quod ad aliquid se habet, ad quod etiam se habeat sciet.

---

¹ definitionem] definitione C

² non] si C

³ est *add. s.l. C*

⁴ quae] *ex quod corr. C ut v. (litteram enim d in ras. post q habet, ut v.)*

⁵ sciet] *ex nesciet corr. C*

Et singulatim in particularibus manifestum est hoc, id est quod si unum relativorum sciatur, et alterum sciatur, et si ignoretur alterum, et ipsum ignorabitur. Ad quod haec affert exempla: *ut si hoc ad aliquid sciatur quoniam est duplum, <et cuius est duplum> mox definite novit, et si*
 5 *nullius*¹ *definite novit cuius est duplum, nec si est duplum sciet* (quae omnia plus mihi exempla quam argumenta placet vocare). *Similiter autem, inquit, et hoc ad aliquid si novit quis quia melius est, et cetera.*

Nunc demum sequitur illa quam dixi conclusio, a contrario vel a partibus quae exemplariter sunt praedictae, sic: *quare*, id est a contrario
 10 *vel a partibus, manifestum est quoniam quis noverit definite aliquid eorum quae sunt ad aliquid et illud ad quod dicitur* sciturus est.

Ex qua conclusione, gratia contexendi syllogismi sequentis, sic propositionem repetimus: omnium eorum quae ad aliquid sunt si unum sciatur, necesse est etiam alterum sciri, et hoc | 113r | est conclusionem
 15 praemisimus. Sequitur in ipso libro assumptio: *caput vero et manus hoc ipsum quod sunt* possunt *sciri definite*, id est certe, et *non est necesse sciri ad quod dicantur. Quare, inquit, haec*, id est manus et caput, *non sunt eorum quae sunt ad aliquid*; quod consequitur a proprio, id est a pari. Hoc enim quod diximus est proprium relativorum. Maxima
 20 propositio: Unde abest proprium, inde et illud cuius est proprium.

Quod autem dixit caput et manum posse sciri definite et si nesciantur quorum sunt, a partibus hoc comprobatur sic: *cuius enim, inquit, hoc caput et cuius haec manus sit non est dicere definite*, subaudi: et si ipsa cognoscantur.

25 *Quod si haec, inquit, id est caput et manus, non sunt ad aliquid, manifestum est quod nulla substantia est ad aliquid [cum se].* Consequitur quidem inter maiorem partem et totum. Haec enim — caput et manus et similia — ex omnibus substantiis maxime videbantur esse ad aliquid. Sed nunc demum probatum est quod ipsa non sunt ad aliquid.
 30 Ergo nulla substantia est ad aliquid.

---

¹ nullius] nullus C

Fortasse autem, inquit, difficile est de huiusmodi rebus confidenter declarare ni saepe pertractata, id est inquisita, sint; dubitare autem de singulis, id est quasi dubitando perscrutari de his, non erit inutile. Et haec de relativis sufficiant.